

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ У ТВАРИННИЦТВІ

©2025 ГЛУШКОВ О. А., ГЛАДКИЙ І. В.

УДК 338.2
JEL: C18; D02; D13; Q19

Глушков О. А., Гладкий І. В. Теоретико-методичні основи формування кластерів у тваринництві

У сучасних умовах аграрного виробництва, особливо повоєнного відновлення України, надзвичайно важливим буде пошук ефективних моделей господарювання, які забезпечують сталість, конкурентоспроможність і розвиток сільських територій. Однією з таких моделей є кластерний підхід у тваринництві, який базується на об'єднанні виробників, переробників, логістичних компаній, науково-дослідних установ та органів влади навколо спільних економічних інтересів. У такому ключі, коли формування кластерів набуває актуальності в умовах євроінтеграційних процесів, вітчизняне тваринництво повинно адаптуватися до вимог якості, безпеки та екологічної відповідальності. Тому дослідження механізмів створення та ефективного функціонування кластерів галузі тваринництва є не лише науково обґрунтованим, а й практично необхідним. Метою публікації є дослідження теоретичних і методичних підходів до сутності кластерних об'єднань та їх значення у сфері тваринництва та переробки продукції тваринництва. У статті досліджуються сутнісні особливості та підходи до визначення поняття «кластер». Досліджено сутність кластера в контексті розвитку агропромислового виробництва та розкрито аспекти кластеризації, які сприяють сталому розвитку аграрної сфери національної економіки в Україні. Визначено загальноекономічні та соціальні передумови формування кластерів як інноваційно-орієнтованих бізнес-структур. Доведено, що кластерний підхід виступає одним із ключових інструментів підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора, ефективного управління ресурсами та впровадження інновацій у сфері тваринництва й агропереробки. Зазначено, що функціонування кластерних об'єднань інтегрує низку ключових елементів: інноваційна система, техніко-технологічна база, мультигалузовість і полісферність, організаційно-управлінська інтеграція, кластерне ядро, раціональне планування, маркетингово-збутова інфраструктура, інвестиційне проектування та фінансово-інжинірингові механізми. Кластер виступає як комплексна платформа трансформації тваринницької галузі, здатна забезпечити стаке зростання продуктивності; зменшення витрат на одиницю продукції; глибоку переробку та підвищення доданої вартості; інтеграцію до глобальних ланцюгів постачання; екологічну модернізацію виробництва.

Ключові слова: тваринництво, переробка, кластер, інноваційність, сталість, стійкість.

Табл.: 2. **Бібл.:** 10.

Глушков Олег Анатолійович – кандидат технічних наук, доцент, директор Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж нафтогазових технологій, інженерії та інфраструктури сервісу Одеського національного технологічного університету» (вул. Левітана, 46а, Одеса, 65088, Україна)

E-mail: glushkovuk99@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5954-5541>

Гладкий Ігор Володимирович – аспірант кафедри торговельного підприємництва, товарознавства та управління бізнесом, Одеський національний технологічний університет (вул. Канатна, 112, Одеса, 65039, Україна)

E-mail: ihorgladkiy1@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-4782-4696>

UDC 338.2
JEL: C18; D02; D13; Q19

Glushkov O. A., Gladkyi I. V. The Theoretical and Methodological Basis for the Formation of Clusters in Livestock Production

Under modern conditions of agrarian production, especially during the post-war recovery of Ukraine, it will be extremely important to find effective models of management that ensure sustainability, competitiveness, and the development of rural areas. One such model is the cluster approach in animal husbandry, which is based on the unification of producers, processors, logistics companies, research institutions, and authorities around common economic interests. In this context, as the formation of clusters becomes relevant in the terms of European integration processes, domestic animal husbandry must adapt to the requirements of quality, safety, and environmental responsibility. Therefore, researching the mechanisms of creation and effective functioning of clusters in the animal husbandry sector is not only scientifically substantiated but also practically necessary. The aim of this publication is to examine the theoretical and methodological approaches to the essence of cluster associations and their significance in the field of animal husbandry and the processing of animal products. The article surveys the essential features and approaches to defining the concept of «cluster». The article explores the essence of clusters in the context of agro-industrial production development and reveals the aspects of clustering that contribute to the sustainable development of the agrarian sector of the national economy in Ukraine. The article identifies the general economic and social prerequisites for the formation of clusters as innovation-oriented business structures. It is proved that the cluster approach serves as one of the key tools for enhancing the competitiveness of the agrarian sector, effective resource management, and the implementation of innovations in livestock and agro-processing. It is noted that the functioning of cluster associations integrates a number of key elements: innovation system, technical and technological infrastructure, multi-sectoral and multifunctional character, organizational and managerial integration, cluster core, rational planning, marketing and sales infrastructure, investment project design, and financial engineering mechanisms. The cluster serves as a comprehensive platform for the transformation of the livestock industry, capable of ensuring sustainable productivity growth; reducing costs per unit of product; deep processing and increasing added value; integration into global supply chains; and ecological modernization of production.

Keywords: livestock, processing, cluster, innovation, sustainability, resilience.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 10.

Glushkov Oleg A. – Candidate of Sciences (Engineering), Associate Professor, Director of the Branch Division "Vocational College of Oil and Gas Technologies, Engineering and Service Infrastructure of Odesa National Technological University" (46a Levitana Str., Odesa, 65088, Ukraine)

E-mail: glushkovuk99@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5954-5541>

Gladkyi Ihor V. – Postgraduate Student of the Department of Trade Entrepreneurship, Commodity Science and Business Management, Odesa National University of Technology (112 Kanatna Str., Odesa, 65039, Ukraine)

E-mail: ihorgladkiy1@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-4782-4696>

У сучасних умовах аграрного виробництва, особливо для післявоєнного відновлення України, надзвичайно важливим є пошук ефективних моделей господарювання, які забезпечують сталість, конкурентоспроможність і розвиток сільських територій. Однією з таких моделей є кластерний підхід у тваринництві, який базується на об'єднанні виробників, переробників, логістичних компаній, науково-дослідних установ та органів влади навколо спільних економічних інтересів.

Тваринницька галузь залишається одним зі стратегічних напрямів аграрного сектора України, проте вона стикається з низкою викликів, зумовлених недостатнім рівнем інвестицій, застарілих технологій, проблем збуту продукції, нерівномірної географічної концентрації виробництва. У такому контексті формування кластерів дозволяє підвищити ефективність виробництва за рахунок кооперації та синергії, посилити інноваційну складову шляхом залучення науково-дослідного потенціалу, забезпечити сталість розвитку регіонів та сприяти інтеграції в європейський аграрний простір. Особливої актуальності формування кластерів набуває в умовах євроінтеграційних процесів, де вітчизняне тваринництво повинно адаптуватися до вимог якості, безпеки та екологічної відповідальності. Тому дослідження механізмів створення та ефективного функціонування кластерів галузі тваринництва є не лише науково обґрунтованим, а й практично необхідним.

Питання сутності кластерного механізму, визначення поняття «кластер», ролі держави у формуванні та реалізації кластерної політики, а також чинників ефективності функціонування кластерів ґрунтовно розглянуті в наукових працях таких дослідників, як Т. Андерсен, М. Войнаренко, Л. Марков, М. Портер, І. Піліпенко, С. Соколенко та інших. Дослідження заклали теоретичну основу для розуміння кластеризації як інструменту підвищення конкурентоспроможності економіки. Проте, з огляду на динамічні виклики сьогодення, ці аспекти потребують подальшого дослідження – особливо в контексті аграрного сектора та, зокрема, тваринництва. Формування кластерів у тваринницькій галузі може стати потужним каталіза-

тором для зміцнення конкурентних позицій української тваринницької продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках; підвищення інноваційної активності завдяки тісній співпраці з науковими установами у сферах селекції, годівлі, ветеринарії та автоматизації виробничих процесів; активації малого та середнього бізнесу в сільській місцевості шляхом залучення фермерських господарств до кластерних ініціатив; розвитку кооперації між державою, бізнесом і наукою, що дозволить створити ефективні логістичні, технологічні та маркетингові ланцюги у сфері тваринництва.

Таким чином, подальше вивчення кластеризації саме у тваринницькому сегменті має не лише наукову, а й суттєву практичну значущість у контексті модернізації агропромислового комплексу України.

Метою статті є дослідження теоретичних і методичних підходів до сутності кластерних об'єднань та їх значення у сфері тваринництва та переробки продукції тваринництва за сучасних умов господарювання.

Вітчизняний і зарубіжний досвід засвідчує, що регіони, на території яких сформовано кластерні об'єднання, демонструють стійку динаміку економічного зростання. Переваги кластерної моделі проявляються в усіх сферах господарської діяльності, в тому числі й у агропромисловому виробництві. У процесі формування кластерів відбувається оптимізація виробничої структури, концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках, модернізація технологічного устаткування та процесів, а також зниження непродуктивних витрат. Одним із ключових ефектів є досягнення масштабу виробництва завдяки раціональній спеціалізації та ефективному територіальному розміщенню основного та допоміжного виробництва. Зазначені переваги стають особливо актуальними в умовах розвитку галузі тваринництва, де необхідна інтеграція ланцюга «виробник – переробник – споживач» із урахуванням інноваційних підходів.

Відповідно до теорії Майкла Портера, кластер визначається як група географічно наближених і взаємопов'язаних компаній – постачальників, ви-

робників, а також пов'язаних з ними організацій (фінансово-кредитних установ, органів державного управління, інфраструктурних компаній), які функціонують у межах певної галузі та доповнюють один одного у своїй діяльності [4]. М. Портер підкреслює, що конкурентоспроможність країни або регіону доцільно оцінювати не лише через призму ефективності окремих підприємств, а насамперед через конкурентоспроможність кластерів – комплексних міжгалузевих об'єднань, які здатні ефективно використовувати наявні ресурси, стимулювати інновації та сприяти сталому економічному

зростанню [4]. Такий підхід дозволяє створити міцну конкурентну перевагу на основі територіальної концентрації, спеціалізації та кооперації учасників, що особливо актуально для галузей з високим потенціалом синергії, серед яких – агропромисловий комплекс і харчова промисловість. Сутнісні особливості категоріального поняття «кластер» і підходи до його визначення в дослідженнях зарубіжних учених наведено в *табл. 1*.

Тож, кластери – це не просто географічні згуртування підприємств, а динамічні системи взаємодії, які об'єднують бізнес, науку, інфраструктуру

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «кластер»

Дослідники	Сутність	Обґрунтування підходу
C. Crouch, Le P. Galés, C. Trogilia, H. Voelzkow [1]	Кластеризація – це тенденція, відповідно до якої підприємства, що здійснюють подібну або споріднену діяльність, мають схильність розміщуватись у географічній близькості одне до одного	Такий підхід підкреслює просторовий фактор як головний стимул для формування кластерів – саме сусідство зменшує транзакційні витрати та стимулює обмін інформацією
E. Feser [3]	Кластер – це група взаємопов'язаних і підтримуючих підприємств та інституцій, які завдяки встановленим між ними зв'язкам досягають вищої конкурентоспроможності	Акцент зроблено на функціональні зв'язки (а не лише просторові) між учасниками, що посилює взаємне зростання через мережеву взаємодію
S. Rosenfeld [6]	Кластер – це концентрація підприємств, здатних досягти синергетичного ефекту завдяки географічній наближеності та взаємозалежності, навіть якщо їхня кількість у регіоні не є великою	Навіть невелика кількість компаній може створити ефективний кластер за умов тісної співпраці та доповнення функцій
T. Roelandt, P. den Hertog [5]	Кластери – це мережі активно взаємодіючих підприємств, включно зі спеціалізованими постачальниками, які пов'язані між собою у межах ланцюгів створення доданої вартості	Такий підхід відображає сучасне розуміння кластерів як частини економіки знань і глобальних виробничих мереж
J. Swann, M. Prevezer, D. Stout [8]	Кластер – це велика група підприємств із суміжних галузей, розташованих на певній території, які завдяки спільній спеціалізації підвищують свою ефективність	Особливістю є галузева спорідненість і локалізація, що дозволяє підприємствам використовувати спільні ресурси
J. Simmie, J. Sennett [7]	Кластер – це велика група компаній, що займаються виробництвом промислових товарів або послуг і відзначаються високим рівнем кооперації, зазвичай у межах ланцюгів постачання, та працюють в однакових ринкових умовах	Підкреслюється ринкова спільність, яка створює умови для оптимізації виробничих і логістичних процесів
M. Enright [2]	Кластер – це галузеве об'єднання підприємств, розташованих у безпосередній територіальній близькості, яке сприяє обміну досвідом, ресурсами та підвищенню конкурентоспроможності	Модель Енрайта часто використовується в регіональному плануванні та аналізі кластерної політики в АПК
L. van den Berg, E. Braun, W. van Winden [9]	Кластер – це локалізовані мережі спеціалізованих організацій, виробничі процеси яких тісно взаємопов'язані через обмін товарами, послугами або знаннями	Таке визначення актуальне для сучасної інноваційної економіки, де важливим стає обмін нематеріальними активами, зокрема технологіями та знаннями

ру та владу задля досягнення спільної мети – зростання конкурентоспроможності, інноваційності та стійкості економіки. Досвід зарубіжних країн засвідчує, що підвищення ефективності виробництва значною мірою залежить від створення галузевих кластерів та інтеграції певної галузі з фінансово спроможними та зацікавленими в її розвитку підприємствами та організаціями. Зокрема, у практиці розвинених країн одним із дієвих інструментів залучення інвестицій у сільськогосподарське виробництво виступає вдосконалення інституційних реформ, формування агропромислових кластерів, створення прикордонних (транскордонних) ринків, а також інтеграція аграрних компаній у спільні логістичні, переробні та збутові системи [10]. Кластерна модель дозволяє досягти синергетичного ефекту, оскільки передбачає оптимальну комбінацію елементів, що включені до єдиної системи – з урахуванням ефективності та якості кожного з них. Завдяки цьому створюється ефект взаємного посилення, де результат спільної діяльності перевищує суму результатів окремих учасників. Варто підкреслити, що кластери функціонують як саморегульовані структури, засновані на добровільному партнерстві та високому рівні довіри між учасниками.

Особливу зацікавленість кластерний підхід викликає у сфері агропромислового комплексу. Це пов'язано з тим, що будь-яке підприємство з переробки сільськогосподарської продукції активно взаємодіє з численними іншими галузями (рослинництво, тваринництво, хімічна, машинобудівна, логістична галузі та ін.). Отже, кластеризація в аграрному секторі дозволяє сформувати ефективні міжгалузеві зв'язки, підвищити конкурентоспроможність сільських територій та створити додану вартість безпосередньо в регіонах.

Визначення сутності підходів до поняття кластера, які досліджуються вітчизняними вченими, в контексті розвитку агропромислового виробництва підкреслюють різні аспекти кластеризації, проте в сукупності формують глибоке розуміння того, як кластерна модель сприяє сталому розвитку аграрної сфери національної економіки в Україні (табл. 2).

При цьому спільними рисами в підходах є те, що кластер розглядається як: мережа взаємозалежних учасників; висока роль координації та довіри між учасниками; потенціал для підвищення конкурентоспроможності регіонів; стимулювання інновацій, зайнятості, експорту.

Кластери забезпечують ефективну кооперацію між підприємствами різного масштабу, науково-дослідними установами, освітніми закладами та органами державної влади, що в сукупності

створює синергетичний ефект. Саме тому кластерний підхід розглядається як методологічна основа стратегічного інноваційного розвитку економіки та галузі тваринництва зокрема. Кластерна форма організації сприяє створенню логістичних центрів, біобезпеки виробництва, генетичного вдосконалення поголів'я, цифровізації управління та розвитку систем контролю якості на всіх етапах виробництва та переробки. До загальноекономічних і соціальних передумов формування кластерів як інноваційно-орієнтованих бізнес-структур нового покоління належать:

- ✦ зацікавленість і узгодженість дій органів законодавчої та виконавчої влади, бізнесу та громадянського суспільства в регіонах, що мають потенціал для створення конкурентоспроможних кластерних структур, включно й агропромислове виробництво;
- ✦ наявність законодавчих актів, державних програм і національних проєктів, спрямованих на підтримку інноваційного розвитку аграрного сектора, зокрема тваринництва та харчової переробної промисловості;
- ✦ формування інтегрованих виробничих структур, що діють як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, створюючи додану вартість у межах єдиного виробничого ланцюга;
- ✦ наявність позитивного досвіду функціонування галузевих кластерів у різних регіонах, що потребує подальшого наукового аналізу та інституційного закріплення як основи для сталого розвитку.

Таким чином, у сучасних умовах кластерний підхід виступає одним із ключових інструментів підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора, ефективного управління ресурсами та впровадження інновацій у сфері тваринництва й агропереробки.

Сучасний стан глобального агропродовольчого ринку свідчить про зростаючу роль кластерних об'єднань як ключових гравців, які конкурують не на рівні окремих підприємств, а як цілісні, добре скоординовані системи [10]. Такі кластери мають низку стратегічних переваг, зокрема: спрощений доступ до інвестицій, широке залучення інноваційних рішень, використання гнучких цінових механізмів, здатність до швидкої адаптації до ринкових коливань і високий рівень післяпродажного обслуговування. Саме ці характеристики формують їх додаткові конкурентні переваги на світовій арені. У контексті розвитку вітчизняного агропромислового виробництва, а особливо – тваринницької галузі та переробки продукції тваринного походжен-

Сутнісні підходи вітчизняних вчених до кластерів в аграрній сфері

Підхід	Представники	Сутність
Інституційно-економічний підхід	О. І. Амоша, А. А. Чухно, А. С. Гальчинський, В. М. Геець, В. П. Семиноженко, Л. І. Шульц	Кластер – це інституційно оформлена форма співпраці підприємств, наукових установ, органів влади та громадських організацій, яка забезпечує узгоджені дії учасників з метою підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу через спільну інфраструктуру, стратегії та інновації
Ресурсно-виробничий підхід	Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяк, О. М. Бородіна, Л. Г. Мельник	Кластер – це форма організації агровиробництва, що забезпечує ефективне використання природних, трудових, матеріальних і технологічних ресурсів регіону шляхом об'єднання виробників, переробників і логістичних структур у єдину виробничо-господарську систему
Інноваційно-технологічний підхід	І. В. Прокопа, С. М. Кваша, М. В. Калінчик, С. А. Якубовський	Кластер – це цілісна структура учасників агропромислового сектора, орієнтована на створення, впровадження та поширення інноваційних технологій, що забезпечують модернізацію виробництва, підвищення якості продукції та ефективне управління ресурсами
Територіальний (регіональний) підхід	Н. А. Мікула, В. С. Кравців, І. В. Кравчук, П. В. Гудзь	Кластер – це просторово зосереджене об'єднання взаємопов'язаних підприємств аграрного профілю, що функціонує на основі локальної спеціалізації, кооперації та партнерства для соціально-економічного розвитку конкретного регіону

ня, важливою умовою створення кластерів нового покоління є дотримання низки методологічних принципів.

Географічний принцип. Передбачає територіальну концентрацію більшості учасників кластера з урахуванням синергії просторової взаємодії, що особливо важливо для тваринництва, де логістичні витрати на транспортування сировини (молока, м'яса, яєць) мають суттєвий вплив на економіку виробництва. Географічна близькість дає змогу оптимізувати технологічні потоки, прискорити обмін інформацією, знизити витрати на зберігання й охолодження продукції.

Принцип інноваційної взаємодії. Формування колективного інноваційного продукту шляхом стійкої співпраці між учасниками кластера: фермерськими господарствами, науковими установами, технологічними компаніями, ІТ-рішеннями для агровиробництва. Такими можуть бути, зокрема, біотехнології у відтворенні поголів'я, аналітика даних щодо годівлі тварин, автоматизовані системи ветеринарного моніторингу.

Принцип інтеграційної добровільності. Формування кластера базується на добровільній участі незалежних суб'єктів господарювання, об'єднаних спільною метою – створення конкурентоспроможного кінцевого продукту. До кластера входять виробники сировини (молока, м'яса), переробники,

постачальники ресурсів, технологічні стартапи, логістичні та торгові компанії. Такий підхід сприяє гнучкості та довгостроковій стійкості об'єднання.

Принцип «ядра» кластера. Передбачає наявність інституційного та виробничого лідера, який формує довгострокову стратегію кластера, координує інноваційні й технологічні процеси. Такими, наприклад, є: велике м'ясокомбінатне підприємство або молочна компанія, навколо якої гуртуються виробники сировини, дослідні центри та логістичні партнери.

Принцип державно-приватного партнерства. Формування кластерів потребує активної підтримки з боку держави через реалізацію регіональних стратегій розвитку, грантових програм, податкових стимулів, інституційного сприяння (створення індустріальних парків, підтримка експорту тваринницької продукції, цифровізація агросектора).

Принцип паритетності економічних відносин. Гарантує рівні умови господарювання та взаємовигідність співпраці всіх учасників кластера. Вирішальне значення має система довгострокових контрактів, дотримання договірних умов, справедливий розподіл прибутку та демократична модель управління, що формує високий рівень довіри та стабільності всередині кластера.

Отже, кластерний підхід в агропромисловому виробництві, зокрема у тваринництві, перетворює

ється з простої організаційної форми на стратегічну модель розвитку, яка здатна забезпечити інтеграцію науки, бізнесу та держави в єдину ефективну систему з високим потенціалом експорту, інноваційності та продовольчої безпеки.

У процесі формування кластерних об'єднань необхідно дотримуватися чітко окресленої технології, яка враховує як послідовність створення кластера, так і галузеву специфіку суб'єктів господарювання, що входять до його складу. Особливе значення має попереднє визначення ключових параметрів функціонування кластера, зокрема:

- ✦ визначення цільового призначення кластера, включно з формулюванням його профілю (спеціалізація на м'ясному чи молочному тваринництві, переробка продукції, супутні галузі), оптимізацією складу учасників, розподілом основного та допоміжного виробництв, а також урахуванням інтересів усіх сторін – виробників, науковців, інвесторів і споживачів;
- ✦ створення ефективних логістичних ланцюгів як для постачання сільськогосподарської продукції та готових харчових продуктів, так і для забезпечення підприємств матеріально-технічними ресурсами, кормами, ветеринарними засобами, технологічним обладнанням;
- ✦ оцінка платоспроможного попиту на продукцію тваринного походження, аналіз ринку споживання, а також вивчення прямих і зворотних матеріально-фінансових потоків між усіма учасниками кластера;
- ✦ забезпечення автономності учасників кластера з точки зору управлінських рішень і, водночас, стимулювання їх до добровільної кооперації та інтеграції в рамках єдиного виробничо-інноваційного простору.

Кластери в аграрній сфері, зокрема в галузі тваринництва, виступають особливою формою горизонтальної та вертикальної інтеграції, яка поєднує юридично та економічно самостійні суб'єкти на засадах партнерства, взаємної вигоди та стратегічної координації. У цьому контексті кластерний підхід доцільно розглядати як нову управлінську технологію, здатну через збалансовану взаємодію виробничих, наукових і логістичних компонентів підвищити конкурентоспроможність продукції тваринництва; забезпечити простежуваність і стабільну якість кінцевого продукту; сприяти трансферу інновацій, зокрема у сфері біотехнологій, ветеринарної медицини, цифрового моніторингу стану тварин; створити умови для зростання на-

скрізної ефективності виробництва на всіх етапах – від вирощування тварин до реалізації готової продукції на внутрішніх і зовнішніх ринках. Таким чином, кластери стають не лише організаційною формою співпраці, але й інструментом системного підвищення конкурентоспроможності тваринницької галузі України на глобальному рівні.

Аналіз функціонування кластерних об'єднань свідчить, що ефективний агропромисловий кластер інтегрує низку ключових елементів, які забезпечують інноваційність, гнучкість і стійкість господарської системи. Зокрема, до його складових належать:

- ✦ *інноваційна система*, що об'єднує наукові досягнення, розробки, фахову експертизу та кращі практики в галузі тваринництва – включно з генетикою, біобезпекою, цифровим моніторингом стану тварин і системи управління якістю продукції;
- ✦ *техніко-технологічна база*, яка ґрунтується на використанні сучасних ресурсозберезувальних технологій, автоматизації та новітнього обладнання для забезпечення розширеного відтворення конкурентоспроможної продукції тваринного походження (м'ясо-молочна переробка, субпродукти, біоенергетика тощо);
- ✦ *мультигалузовість і полісферність* – залучення кількох напрямів рослинництва (вирощування кормових культур) і тваринництва (молочне, м'ясне, птахівництво, свинарство), взаємодія різних рівнів господарювання: від первинного виробництва до глибокої переробки, збуту, логістики, сервісного обслуговування та постачання ресурсів;
- ✦ *організаційно-управлінська інтеграція*, що забезпечує злагоджене функціонування наскрізної господарської системи. Особливу роль відіграє механізм координації між суб'єктами кластера (фермерські господарства, переробні підприємства, логістичні компанії, наукові установи, навчальні заклади, банки та інвестори);
- ✦ *централізоване кластерне ядро*, до якого входить підприємство-інтегратор (наприклад, велике м'ясопереробне підприємство або кооперативний центр), що виконує функції координатора, а також низка допоміжних і обслуговуючих ланок (ветеринарні служби, постачальники кормів, інжинірингова підтримка тощо);
- ✦ *раціональне планування обсягів виробництва*, яке ґрунтується на глибокому аналізі ринкового попиту, місткості ринку, ресурс-

ного забезпечення та платоспроможності цільових споживачів;

- ✦ *маркетингово-збутова інфраструктура*, орієнтована на сучасні методи взаємодії з партнерами, споживачами та конкурентами, включно з брендингом продукції, просуванням через диджитал-канали, участю у міжнародних виставках тощо;
- ✦ *інвестиційне проектування та фінансово-інжинирингові механізми*, що дозволяють не лише оптимізувати фінансові потоки, а й оцінювати ризики, забезпечувати гнучкість бюджетування, залучати кошти через гранти, державно-приватне партнерство, аграрні розписки та інші сучасні інструменти фінансування.

ВИСНОВКИ

Таким чином, кластер виступає як комплексна платформа трансформації тваринницької галузі, здатна забезпечити стаке зростання продуктивності; зменшення витрат на одиницю продукції; глибоку переробку та підвищення доданої вартості; інтеграцію до глобальних ланцюгів постачання; екологічну модернізацію виробництва. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Crouch C., Galés Le P., Trogilia C., Voelzkow H. *Local Production System in Europe: Rise or Demise?* Oxford: Oxford University Press, 2001. P. 46–78.
2. Enright M. *Regional Clusters and Economic Development: A Research Agenda*. Business Networks: Prospects for Regional Development. Berlin: Walter de Gruyter, 1996. P. 190–213.
3. Feser E. J. Old and New Theories of Industry Clusters. In: *Clusters and Regional Specialisation: On Geography, Technology and Networks*. London, 1998. P. 18–40.
4. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review*. Issue March-April, 1990. URL: <https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations>
5. Roelandt T., den Hertog P. Cluster Analysis and Cluster-Based Policy Making in OECD Countries: An Introduction to the Theme. *OECD Boosting Innovation: The Cluster Approach*. 1999. Part 1. P. 9–23.
6. Rosenfeld S. A. Bringing Business Clusters into the Mainstream of Economic Development. *European Planning Studies*. 1997. Vol. 5. Iss. 1. P. 3–23. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654319708720381>
7. Simmie J., Sennett J. *Innovation in the London Metropolitan Region. Innovative Clusters and Competitive Cities in the UK and Europe*. Oxford: Oxford Brookes School of Planning, 1999.
8. Swann G. M. P., Prevezer M., Stout D. *The Dynamics of Industrial Clustering: International Comparisons in Computing and Biotechnology*. Stout. Oxford: Oxford University Press, 1998. P. 52–76.
9. Van den Berg L., Braun E., van Winden W. *Growth Clusters in European Cities: An Integral Approach*. *Urban Studies*. 2001. Vol. 38. Iss. 1. P. 186–206. DOI: <https://doi.org/10.1080/00420980124001>
10. Соколенко С. І. *Кластери в глобальній економіці*. Київ: Логос, 2004. 848 с.

REFERENCES

- Crouch, C. et al. *Local Production System in Europe: Rise or Demise?* Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Enright, M. "Regional Clusters and Economic Development: A Research Agenda". In *Business Networks: Prospects for Regional Development*, 190–213. Berlin: Walter de Gruyter, 1996.
- Feser, E. J. "Old and New Theories of Industry Clusters". In *Clusters and Regional Specialisation: On Geography, Technology and Networks*, 18–40. London, 1998.
- Porter, M. E. "The Competitive Advantage of Nations". *Harvard Business Review*. Issue March-April, 1990. <https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations>.
- Roelandt, T., and den Hertog, P. "Cluster Analysis and Cluster-Based Policy Making in OECD Countries: An Introduction to the Theme". *OECD Boosting Innovation: The Cluster Approach*, part 1 (1999): 9–23.
- Rosenfeld, S. A. "Bringing Business Clusters into the Mainstream of Economic Development". *European Planning Studies*, vol. 5, no. 1 (1997): 3–23. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654319708720381>
- Simmie, J., and Sennett, J. *Innovation in the London Metropolitan Region. Innovative Clusters and Competitive Cities in the UK and Europe*. Oxford: Oxford Brookes School of Planning, 1999.
- Sokolenko, S. I. *Klastery v hlobalnii ekonomitsi* [Clusters in the Global Economy]. Kyiv: Lohos, 2004.
- Swann, G. M. P., Prevezer, M., and Stout, D. "The Dynamics of Industrial Clustering: International Comparisons in Computing and Biotechnology". Oxford: Oxford University Press, 1998.
- Van den Berg, L., Braun, E., and van Winden, W. "Growth Clusters in European Cities: An Integral Approach". *Urban Studies*, vol. 38, no. 1 (2001): 186–206. DOI: <https://doi.org/10.1080/00420980124001>